

KREUTZWALDI PÄEVAD 2012

19.–20. detsembril 2012 toimusid Eesti Kirjandusmuuseumis 56. Kreutzwaldi päevad. Avaettekande pidas Eesti Teadusagentuuri juhatuse esimees Andres Koppel, kes kõneles muudatustest Eesti teaduspoliitikas ning esimestest saadud õppetundidest. Kõneleja puudutas ka küsimust, kuidas tagada institutsionaalsete huvide kaitsmine ja kindlustamine: teaduskorralduses tuleks võimaldada asutuse ajapikku kehtestunud kvaliteedi arvestamist.

Iga-aastases aruandekõnes rõhutas direktor Janika Kronberg, et teadustöö püsis Kirjandusmuuseumis eelmiste aastatega samal tasemel. Suurimad materiaalsed projektid olid tõukefondide toetatud juurdeehitus ja renoveerimine ning teadusaparatuuri ja laborisisustuse ostud. Kronberg tõstis esile olulisemaid sündmusi iga osakonna töös ning lõpetas ettekande hiljuti Eesti Kultuuriloolisse Arhiivi laekunud Argentiina Eesti Seltsi Lootus varasid demonstreerides.

Kalle Kasemaa kõneles „Pühast Maast tänapäeval juutide, palestiinlaste ja USA mõjuväljas”. Ta käsitles juudi elanikkonna jaotust ning olukorda maailmas, araabia maade ja USA naftapõhiselt sõltuvaid suhteid ja nn uskonserveerivate põlvkonna maailmanägemust. Kasemaa tõi välja kaks kõnekat paradoksi: esiteks, kui näiteks eurooplased räägivad „lahendustest”, siis araablased räägivad, kuidas juba esivanemad olid teadnud, et lahendusi pole, määrav on vaid jõudude vahekord. Teiseks, Iisraeli riik on juhitud mõttest olla maailma kõikide juutide kodu, aga sealt on

ka lahutud pettununa: seal pole halba enam kellegi kaela ajada...

Pühendusettekandes „Kalle Kasemaa keeled ja kirjandused” andis Marju Lepajõe ülevaate oma õpetaja monumentaalsest tõlketööst (tõlkes 16 keelest, mida Kasemaa on õppinud enamjaolt iseseisvalt). Lepajõe visandas haruldase tõlkija-õpetlase-haritlase tüübi, kes tõlgib seda, mida on mõtet tõlkida ja mis on muidu raskesti ligipääsetav. Nii tuleb tõlkimise näitel ilmsiks, kui tihedalt ja dünaamiliselt võivad äärealad ühes kultuuriruumis mõjutada tuuma. Lõpetuseks tõdes Lepajõe, et tõlkekirjandus on näide sellest, kuidas suur proosa ei ole kuskile kadunud.

Päeva teises pooles jätkas tõlkimise teemat Ivar Ivaski stipendiumi värske laureaat Tõnu Õnnepalu, kelle tõlkes ilmus mullu E. M. Ciorani „Sündimise ebaõnnest”. Ciorani filosoofiat ja teoloogiat silmapiiril hoides kõneles Õnnepalu oma vahetust kontaktist tema teostega: „Loeme kõike iseenda, oma elu valgusel, loeme praeguse hetke raamatu sisse, loeme hiljem ka neid mõtteid, mis esimesel lugemisel tekkisid. Taaslugemine on ka taasmõtlemine.” Cioraniga seoses visandas Õnnepalu isikliku lugemisviisi: lugeda tuleb kerge aukartusega, s.t tuleb eeldada, et me ei näe raamatut läbi, sest loeme selleks, et raamat meid läbi näeks.

Jaak Tomberg alustas oma lennukat kirjandusfilosoofilist ettekannet „Kirjelduse ja kriitika kaks kõva kivi” analüüsiga „Madame Bovary” avastseenis antud mütsi kirjeldusest, mille eesmärgiks on tekitada võimalikult üksikasja-

list pilti, ent kogu kirjeldus sumbub detailide kuhjajasse, tobedasse umbmäärasesse pompöössusse. Edasise eksperimenteeriva arutlusega jõudis Tomberg seisukohani, et klassikaline realism on kirjanduslik mäng, kus hinnangud ja kirjeldused üksteist vastastikku kompromiteerivad. Viimaks eritles kõneleja nüüdisaegse realismi kaht teineteist välistavat äärmust: dünaamiliselt ja kriitiliselt kirjeldamine, milles kirjeldus on hinnangu sünnitis, ning staatiliselt kirjeldamine, milles hinnang pildi üle jääb lugeja langetada.

Urmas Nõmmik käsitles ettekandes „Mõningaid probleeme Vana Testamendi tõlkimisel” konsekutiivset imperfekti, millest on tingitud lause alguse sidesõnade varieerumine erinevates tõlgetes eesti keelde, ja interjektsiooni *hinné*. Kuna konsekutiivne imperfekt on välja kujunenud suulises staadiumis, tuleks seda arvestada ka tõlkimisel ja küsida, kas eestikeelne jutukultuur saab olla eeskujuks. Sellest lähtuvalt ongi Nõmmik otsinud konsekutiivse imperfekti tõlkimisele alternatiive: eesti pajatamisstiili juurde sobiks nt *nud*-kesksõna, aga selle kasutus läbi kogu VT oleks liiga koormav. Interjektsiooni *hinné* tõlkimisel on piiblitõlke traditsioonis kasutatud tõlget „vaata”, aga Nõmmik soovitaks seda tõlkida „ennäe”, kuna tegu on heebrea keelele iseloomuliku deiktalise sõnaga, mis kutsub tähele panema.

Amar Annuse ettekanne „Pallimäng ja avanevad hauad Sumeri ja Eesti rahvalauludes” vaatles „Gilgamešis” keskel kohal olevaid pallimängumotiive võrdluses eesti rahvalaulude kurnimängu motiividega ning selgitas, kuidas sai kujuneda veendumus, et need kuuluvad samasse pärimusvoolu. Nt nii rahvalauludes kui ka „Gilgamešis” püütakse pallimängumotiivide kaudu saada teavet teispoosuse, allilma surnute eluolu kohta.

Esimese päeva lõpetasid esitlused: tutvustati „J. H. Rosenpläneri maa-

keele päevaraamatut” (Litteraria nr 25, EKM Teaduskirjastus) ning kaht luuleplaati, Indrek Hirve „Ahelriimi” ja Jaan Isotamme „Puhka rahu, Johnny B!”, sarja „Kirjanike hääled” esimesi pääsukesti.

Teisel päeval peeti kaheksa ettekannet. Erki Lind kõneles teemal „Perspektivistlik kosmoloogia Hiinas”. Perspektivismi teooria järgi võivad olendid näha end peale selle, kes nad on, ka kellegi teisena. E. Lind vaatles sellelt seisukohalt kahte klassikalist hiina teost: taoistlikku raamatut „Zhuangzi” (IV–III saj eKr) ja budistlikku romaani „Teekond Läände” (XVI saj). Lind tõdes kokkuvõtvalt, et perspektivism aitab mõista inimese vahekorda loomade ja vaimudega.

Aado Lintrop esines ettekandega „Dolpo mäed ja vaimud”. Dolpo – tiibetlastel tuntud ka kui *bae yul* (peidetud maa), on Tiibeti kultuuriruumi kuuluv mäginne piirkond Nepaalis Dolpo rajooni põhjaosas. Budismieelses Tiibetis arvati, et mägedes elavad mäejumalad, ja Dolpos peetakse tänaseni pühaks Hiilgavat Õpetaja Aset, Tiserongi mäge, Buddha mäge ja Draakonimõirge Kristallmäge. XII sajandil nähti Kristallmäel tantristlikku jumalust Tšakrasamvarat, pärast mida mägi pühitseti. Selle mäe ümber toimub tänaseni igal draakoniaastal palverännak.

Mare Kõiva käsitles ettekandes „Matasaburo. Maailmalõpp Jaapanis 1664. aastal” riskinarratiivide ja folkloorsete jutukategooriate kujunemist. Steve Renshaw ja Saori Ihara on vahendanud lääne lugejale 12-aastase jaapani poisi Matasaburo XVII sajandil kirja pandud päevikut, mis kirjeldab taevasse ilmunud komeeti ja kogukonna suhtumist sellesse: komeedi ilmumine tekitas ärevust, ennustati kohaliku võimukandja surma, mässu ja reforme. Paljuski iseloomustab riskijutte ja -uskumusi kuulujuttudele sarnanev sotsiaalne dünaamika ja võime transformeeruda sootsiumi igapäevast rütmi häirivaks paanikaks.

Tiina Sepp rääkis kohapärimusest ettekandes „Glastonbury kloostri lood”. Legendi järgi tõi Arimaatia Joosep Ede-la-Inglišmaal asuvasse Glastonburysse pärast Jeeseuse ristilöömist Püha Graali ja rajas Inglismaa esimese kristlaste koguduse. Keskajal oli seal üks Inglismaa suuremaid kloostreid, kuid pärast 1184. aasta tulekahju algas pühakoja hääbumine, millele pani punkti Henry VIII, kes reformatsiooni käigus kloostriid laiuli saatis. 1907. aastal ostis anglikaani kirik varemed ära, alustati välja-kaevamisi. Arhitekt ja arheoloog Frederick Bligh Bond, kes töid teostas, olevat abi saanud ammu surnud munkadelt. Paiga müstiline aura on kandunud tänapäeva, praegu on Glastonburys *New Age*’i keskus.

Madis Arukask käsitles ettekandes „Nõid, hull või pühamees – karjuse rollist metsavööndi kultuuriruumis” Põhja-Euroopa metsavööndi karjahoidja ühiskondlikku rolli ning selle väljendusi usundilises folklooris. Karjuse maagilise kokkuleppe tõttu loodusvaimudega kehtivad talle tööperioodil ehk staatilises faasis mitmed iseloomulikud looduse, seksuaalsuse, vere ja ühiskondliku käitumisega seotud tabud. Ta ei tohi süüa metsaande, käia kirikus või peol, näha verd, olla vahekorras naise-ga jne. Tema ülesanne näib olevat olnud šamaanile sarnaselt tasakaalustada ja kontrollida looduse ja kultuuri vahelist läbikäimist. Tähelepanu väärib ka karjuse koht kohalike pühapaikadega seotud pühakute ja/või ikoonide ilmumise-ga seotud legendides.

Tartu linnaruumis alates 2011. aastast tehtud grafitivaatluste tulemused võttis kokku Piret Voolaid ettekandega „Paröömiline grafiti – kommunikatiivsed ja sotsiokultuurilised kontekstid”. Autor keskendus grafiti kommunikaatiivsele iseloomule, kus vanasõna (üt-luse) vormi saab käsitleda autori ja

vastuvõtja vahelise metalingvistilise koodina. Aforistliku vormi ja poetilise väljenduslaadi tõttu on paröömiline väljendusviis grafitis laialt kasutatav. Seinale kantud sõnumi mõistmiseks ja/või muutmiseks/täiendamiseks on tarvis tunda ühist (kultuuri)konteksti.

Arvo Krikmann tutvustas põhjali-kult eesti mõistatuste andmebaasi, mis on rajatud Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonnas „Eesti mõis-tatuste” I ja II osa käsikirja loomiseks koostatud andmetabeli põhjal. Eri huvi-gruppe silmas pidades on andmebaas kasutatav kolmes variandis, millest kolmas, täisversioon, võimaldab pärin-guid kõigilt lähtetabeleis sisalduvailt väljadelt. Andmebaasi juurde kuulub rida abimaterjale, mis lubavad toota kihelkondliku täpsusega levikukaarte mis tahes folkloorsete, etnograafiliste, dialektoloogiliste vm nähtuste kohta.

Jaak Kikas pidas ettekande „Elu või-malikkusest teaduses ja teaduse võima-likkusest elus – ühe füüsiku pilgu läbi”. Füüsika uurimismaterjal on võrreldes varasema ajaga, mil objektiks olid pigem käegakatsutavad asjad, muutunud järjest abstraktsemaks, tõdes esineja ning avaldas lootust, et ehk tuleb kunagi filosoofide aeg, mil need asuvad kõike seletama.

Kreutzwaldi päevade lõpus esitleti kolme uut väljaannet: raamatu „Estonia and Poland: Creativity and tradi-tion in cultural communication” esimest osa „Jokes and their relations”, ajakirja Mäetagused 52. numbrit (kus leidub eelneva väljaande artikleid eestinda-tud kujul) ning ajakirja Folklore suulise ajaloo erinumbrit pealkirjaga „Piirid ja elulood”.

INGE ANNOM,
BRITA MELTS